

JODENVERVOLGING IN TWAALF PORTRETTE

Lesbrieven bij de tentoonstelling

Bestemd voor : GROEP 7 EN 8 VAN DE BASISCHOOL

Stichting Judaica Zwolle

Handleiding voor docenten

Stichting Judaica Zwolle heeft bij de eerder gepresenteerde tentoonstelling *Jodenvervolging in 12 portretten*, in nauwe samenwerking met het Historisch Centrum Overijssel en Stadkamer een twaalfal lesbrieven voor het basisonderwijs ontwikkeld.

De mobiele tentoonstelling *Jodenvervolging in 12 portretten*

Op 28 augustus 2016 werd in de synagoge te Zwolle de mobiele tentoonstelling *Jodenvervolging in 12 portretten* gepresenteerd. Een tentoonstelling waarin aan de hand van korte levensverhalen van 12 Joodse Zwollenaren zichtbaar wordt gemaakt welke impact de vervolgingen van de nazi's hadden op hun leven. In de portretten wordt het levensverhaal verteld van onder andere een vader, een moeder, een kind, een baby van 7 maanden, een ouder echtpaar.

De portretten zijn uitgevoerd op roll-ups, zodat een mobiele tentoonstelling is ontstaan die eenvoudig elders kan worden opgesteld. De tentoonstelling is ontwikkeld met het oog op gebruik door educatieve instellingen zoals scholen en bibliotheken. Scholen in de wijde omgeving zijn de belangrijkste doelgroep. Zij kunnen de tentoonstelling in hun gebouw plaatsen, wanneer zij bezig zijn met het thema Tweede Wereldoorlog. Het is ook mogelijk dat scholen gebruik maken van een beperkt aantal portretten. In de onderbouw kunnen bijvoorbeeld alleen de verhalen van de drie kinderen gebruikt worden.

Deze bijzondere tentoonstelling sluit goed aan bij de beleavingswereld van kinderen. Het ging bij de nazi-bezetting en de Holocaust (of Sjoa) over de moord op individuele mensen: een buurman, een buurvrouw, een buurmeisje. Door korte levensverhalen in woord en beeld te brengen wordt de herinnering persoonlijk en bestaat zij niet alleen maar uit een onherkenbaar groot aantal van 6 miljoen slachtoffers. Op deze wijze kunnen ook kinderen zich voorstellen wat er kan gebeuren als een bevolkingsgroep wordt gestigmatiseerd, gediscrimineerd, uitgesloten en zelfs vernietigd!

Lesbrieven voor het basisonderwijs

De lesbrieven behorend bij de tentoonstelling zijn te vinden op de website van Stichting Judaica. Tevens zijn daar alle 12 portretten terug te vinden (zie www.judaica-zwolle.nl bij de rubriek '12 Portretten'). De lesbrieven zijn ook te downloaden op de website van het HCO.

Doelgroep

De lesbrieven zijn gericht op groep 7 en 8 van het basisonderwijs. Het voortgezet onderwijs kan uiteraard gebruik maken van de tentoonstelling zonder de lesbrieven.

Opstelling van de roll-ups met de portretten tijdens de opening in de synagoge van Zwolle op 28 augustus 2016 (Foto: Rodrigo Maori).

Doelstellingen

De lesbrieven zijn bedoeld als een leidraad bij het bekijken, lezen en leren begrijpen van de tentoonstelling, al dan niet fysiek of digitaal. Het lesmateriaal sluit aan bij het leergebied *Oriëntatie op jezelf en de wereld*, maar ook bij het leergebied *Kunstzinnige Oriëntatie*. De kerndoelen die in de lesbrieven aan bod komen zijn: kerndoel 51, 52, 53, 54, 56 en 37.

In de lesbrieven maken de leerlingen kennis met dertien Joodse mensen die in de Tweede Wereldoorlog in hun eigen stad Zwolle leefden en die te maken kregen met de verwoestende gevolgen van de Jodenvervolging door de nazi's. Aan de hand van opdrachten gaan de leerlingen op onderzoek uit, werken met eenvoudige historische bronnen, leren deze interpreteren en doen schrijvend, tekenend of filmend verslag van hun bevindingen. Daarnaast worden de leerlingen gestimuleerd om zich in te leven in de ervaringen en gevoelens van deze dertien Joodse Zwollenaren, leren ze om parallellen te trekken naar het heden en tegelijkertijd om na te denken over hun eigen gevoelens, keuzes en meningen en deze te vergelijken met hun klasgenoten. Maatschappelijke vraagstukken als waarden en normen, vooroordelen, respect en tolerantie kunnen in het verlengde van dit lesmateriaal bewust of spelenderwijs aan de orde komen.

Verschillende thema's

De lesbrieven zijn zo samengesteld dat het voor de leerkracht mogelijk is zelf te kiezen tussen thema's die men aan bod wil laten komen in de les en thema's die leerlingen eventueel zelf kunnen uitdiepen. Ter voorbereiding op de lesbrieven kan de leerkracht gebruik maken van het dertiende tentoonstellingspaneel of de inleiding op de tentoonstelling: <http://www.judaica-zwolle.nl/article.php?articleID=182>.

Lesbrief Eduard en Klara Adelaar-van Huiden

In 1942 begonnen de nazi's met de deportatie van Nederlandse Joden. Het Zwolse echtpaar Eduard en Klara kreeg in 1943 een oproep voor het doorgangskamp Westerbork. Eduard en Klara besloten niet te gaan, maar vluchtten in de dood.
Aan de orde komen: Deportaties van Joden – de leugens van de nazi's – kennismaken met de Joodse begraafplaats in Zwolle – wat gebeurde er met de rest van de familie?

Lesbrief Klara van Gelderen

Ook de 60-jarige Zwolse Klara kreeg een oproep voor het doorgangskamp Westerbork. Zij werd vermoord in Auschwitz. Van Klara is zelfs geen foto bewaard gebleven.
Aan de orde komen: Auschwitz – wat zijn Stolpersteine?

Lesbrief Jo Troostwijk

De Zwolse Jo dook onder in 1942. Helaas ging het helemaal mis met Jo in de 'onderduik'. Hij werd omgebracht door het verzet.
Aan de orde komt: Wat betekende 'onderduiken' voor de onderduikers en onderduikgevers?

Lesbrief Sam Elte

Sam was getrouwd met een niet-Joodse vrouw. Dit beschermde hem tegen deportatie. Maar ook Sam en zijn gezin kwamen de oorlog niet ongeschonden door.
Aan de orde komen: Joden mochten niet trouwen met niet-Joden, Joden werden ontslagen, Joden moesten naar eigen scholen en Joden moesten een Jodenster dragen.

Lesbrief Barend Davidson

De Zwolse Barend Davidson zat in het verzet. In 1942 werd hij gefusilleerd in Berlijn.
Aan de orde komen: Verzet – Oranjehotel – waarom herdenken we?

Lesbrief Kitty Levie-Hompes

Kitty en haar gezin overleefden allemaal op het nippertje de Tweede Wereldoorlog. Het gezin vertrok in 1953 naar Israël.
Aan de orde komen: Doorgangskamp Westerbork – Joods leven na de oorlog.

Lesbrief Nico Herschel

De Zwollenaar Nico Herschel en zijn vrouw zijn allebei vermoord in Sobibor. Hun zoon Tswi wisten zij kort voor hun deportatie te redden door hem te laten onderduiken.
Aan de orde komen: Ouders met kinderen in de oorlog – Levenskalender van een jonge vader.

Lesbrief Ans Troostwijk-Hijmans

Ans werd samen met haar man opgepakt, omdat ze geen Sperre hadden. Lang is gedacht dat Ans en haar man direct na aankomst in Sobibor zijn vermoord, maar hun lijdensweg bleek nog niet ten einde.
Aan de orde komen: Sperre – concentratiekampen in Europa – zeer zware dwangarbeid gevangenen.

Lesbrief Maup Stodel

De jonge Zwollenaar Maup verkocht zijn fiets in 1942. Hij werd in de gevangenis gezet en vervolgens naar een concentratiekamp in Oostenrijk gedeporteerd. Hij stierf een paar maanden later op 22-jarige leeftijd.
Aan de orde komen: Joden moesten hun fiets inleveren – medewerking Nederlandse overheid – zware dwangarbeid in concentratiekamp Mauthausen.

Lesbrief Milly Strauss

Milly kwam op 12-jarige leeftijd vanuit Duitsland naar Zwolle. Samen met haar broertje en zusje, maar zonder ouders. Milly kwam terecht bij een pleeggezin in de Sassenstraat. Haar broertje en zusje werden elders ondergebracht. Milly vluchtte helaas vergeefs, zij werd vermoord in Sobibor.
Aan de orde komen: Kinderen in de oorlog – vluchten uit eigen land.

Lesbrief Vita van den Bergh

Om haar in veiligheid te brengen, werd de zes weken oude baby Vita door haar ouders te vondeling gelegd. Zij werd liefdevol opgenomen door twee verschillende gezinnen. Vita overleefde de oorlog. Net als haar ouders, broer en zus.
Aan de orde komen: Kinderen in de oorlog – dappere mensen.

Lesbrief Mirjam van Zwaanenburg

Het Zwolse meisje Mirjam is niet oud geworden. Samen met haar ouders werd zij vermoord in Sobibor, slechts zes maanden oud. Zij is het jongste Joodse slachtoffer uit Zwolle.
Aan de orde komen: Kinderen in de oorlog – synagoge – rabbijn – straatnamen ter nagedachtenis.

Docentenmateriaal

Ter voorbereiding van de lessen in de klas kan gebruik worden gemaakt van het tentoonstellingsboek getiteld *Jodenvervolging in twaalf portretten*, waarin uitgebreide informatie is te vinden. Het boek kan worden aangeschaft op de

website van Stichting Judaica (www.judaica-zwolle.nl). De docenten wordt geadviseerd bij het gebruik van de lesbrieven een stadsplattegrond van Zwolle beschikbaar te stellen aan de leerlingen.

Kosten roll-ups

De roll-ups zijn opgenomen in de catalogus van Stadkamer. Kosten voor scholen/organisaties voor het lenen van de roll-ups bedragen € 25,- ongeacht het aantal roll-ups dat wordt geleend. De lesmaterialen kunnen gratis gedownload worden van de websites van HCO en/of Stichting Judaica. Aanvullend kan het tentoonstellingsboek met uitgebreide achtergrondinformatie bij de portretten gratis bij Stadkamer worden geleend. Voor de roll-ups wordt de standaard uitleentermijn van één maand gehanteerd.

Kosten lesbrieven

Aan het gebruik van de lesbrieven zijn geen kosten verbonden.

Gebruik lesbrieven buiten Zwolle

Basisscholen buiten Zwolle die de lesbrieven willen gebruiken, kunnen de op de Zwolse situatie gerichte opdrachten aanpassen aan de lokale geschiedenis.

Colofon

Jodenvervolging in 12 portretten

Lesbrieven bij de tentoonstelling

Dit is een uitgave van Stichting Judaica Zwolle, mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van Stichting Het Hervormd Weeshuis Zwolle en van het Historisch Centrum Overijssel.

Samenstelling projectgroep:

Simone van der Meulen (schrijfster)

Marieke Steegmans (HCO)

Jolanda Versluis (Stadkamer Zwolle)

Piet den Otter (Stichting Zwolse

Stolpersteine)

Hennie van 't Riet (Stichting Judaica Zwolle)

Foto's:

Zie de website van Stichting Judaica Zwolle
www.judaica-zwolle.nl

Vormgeving:
Frank de Wit

© Stichting Judaica Zwolle - november 2017
Het kopiëren van delen van deze uitgave ten behoeve van het gebruik door leerlingen is het doel ervan en uit dat oogmerk onbeperkt toegestaan. Het kopiëren van enig onderdeel ten behoeve van elk ander gebruik is alleen toegestaan na schriftelijk verkregen toestemming van Stichting Judaica Zwolle.